

DESTE GOL BE ÂB DÂDEN VE DİLİN OLMAZSA OLMAZ UNSURLARI OLARAK SÖZ KALIPLARI

Deste gol be âb dâden and Speech Forms as Essential Atomic Units of Language

Emre CEYLAN*

ÖZ

Üç farklı kök hikâyeye dayanan Farsçadaki *Deste gol be âb dâden* (Çiçeği suya vermek) deyimini pek çok versiyonuyla birlikte yüzlerce farklı anlamda kullanılır. Öyleyse fonksiyonalistlerin iddia ettiği gibi söz kalıpları, “az gelişmiş atalarımızdan kalan işlevini yitirmiş dil artıkları” değildir. Kalıp ifadeler basit birer hatırlatıcı olmanın çok ötesinde son derece sofistike işlevlere sahiptir. Gündelik hayatta kullandığımız hemen tüm kelimeler de, söz kalıpları gibi, son kertede olgusalılıkta yaşanmış bir deneyime dayanır. Yalnızca söz kalıpları değil kelimeler de –en az- bir deneyimin ürünüdür. Onlara da kalıplar gibi yalnızca “anlam” değil aynı zamanda “değer” yüklenir. Bu sonuç, “söylem” analizinin temelinde dilin değer içeren en küçük birimi olarak “ifade”yi koyan Foucault’un tezleriyle örtüşmektedir. İfadenin merkeze alınmasıyla anlam araştırması, analitik ve kavramsal düzlemden hermenötik ve fenomenolojinin alanına kayar. Halkbilimde henüz pek itibar görmüyor olsa da, günümüz dilbilim tartışmalarında hermenötik ve fenomenolojik yöntemler giderek daha sık kullanılmaktadır; ne var ki, bu yöndeki çalışmalarda da hâlen ağırlıklı olarak kelime baz alınmakta, semiyolojinin ve yapısalcığın devam eden güçlü etkisiyle söz kalıpları da kelimelere parçalanarak incelenmeye devam edilmektedir. Hâlbuki başta söz kalıpları olmak üzere en küçük atomik dilsel birim olan “ifade”ler, “dil”in tüm karakteristik özelliklerini taşıyan olmazsa olmaz unsurlarıdır.

Anahtar Kelimeler

Atasözü, deyim, söz kalıpları, dil, fenomenoloji

ABSTRACT

In Persian language the idiom, *Deste gol be âb dâden*, that comes from three base stories, can be used with its more than one hundred different meanings. Therefore; “speech forms” are not “remnant elements of language remaining us from our ancestor” as functionalists say. Forms of expressions are more than simple reminders and they have sophisticated functions. All words, as speech forms, in daily language consequently base to experiences in factuality. It is not only attributed meanings to words but also value such as all forms. This result matches up with Foucault’s thesis placing “expression”, which is the atomic part contains value, to the center of discourse analysis. By this act, meaning research moves from analytic and conceptual level to hermeneutic and phenomenological level. Although folklore studies have ignored yet, hermeneutic and phenomenological methods are using in current linguistic arguments. However; that kind of studies are also still predicated on “word” and with the continuous strong effects of semiology and structuralism “speech forms” are investigated by being divided to words. Whereas, speech forms and all the other expressions are essential atomic units of language that carry all characteristics of it.

Key Words

Proverb, idiom, speech form, expression, phenomenology

Giriş

Dan Ben Amos, halkbiliminde fenomenolojik yaklaşımın manifestosu sayılabilecek “Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru” (*Toward a Definition of Folklore in Context*) başlıklı çalışmasında, folklor araştırmalarını tahakkümü altına alan taksonomik derlemeciliğe karşı çıkar. Ben Amos’a göre

derlemecilik araştırma nesnelерinin kendi doğal çevresinden soyutlanmasına neden olur; oysa bu metodolojik soyutlama araştırılan şeyin bütünlüklü varlığının yerine geçemez. Ben Amos’un tanımına göre halkbilimi; bir şeylerin derlenmesi değil, folkloru kendi kültürel çevresi içerisinde ‘nakletme esasına dayalı bir proses(işlem)tir’ (Ben Amos 46).

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, aceylan@bilkent.edu.tr

Ben Amos'un da dikkat çektiği gibi, bu yaklaşım hiç şüphesiz halkbilimi çalışmalarındaki mevcut bakış açısını da değiştirmeyi gerektirir. Ben Amos'un fenomenolojik yöntemi, halkbilimi çalışmalarında taksonomik ve analitik yaklaşımlardaki alışlagelmiş soyutlamalara dayalı akademik dil ve anlatım biçiminin yerine, fenomenolojik bütünlüğün mümkün olduğunca bozulmadan nakledilmesini sağlayacak daha gündelik bir dilin tercih edilmesini de zorunlu kılar. Nasıl ki 'anlatma' 'masal'ın ta kendisi ise (Ben Amos 47), halkbilimi metni de folklorik ögeyi 'olabildiğince olduğu gibi' nakledebilmelidir. Dan Ben Amos'un söz konusu metodolojisini izleyerek hazırlamış olduğum bu çalışmada, öncelikle şahsen yaşadığım bir deneyimi elimden geldiğince gündelik dile sadık kalarak nakledecek ve ardından da bu deneyimin analizinden çıkan sonuçları kullanarak dil ile folklorun birbirinden ayrılmaz bir bütünün soyutlanmış görünümleri olduğunu kuramsal bir zemine dayandırarak göstermeye çalışacağım.

Deste gol be âb dâden

Geçenlerde, Türkiye'de yaşayan ve iyi derecede Türkçe bilen İranlı bir arkadaşşıma sohbet sırasında, iş yerinde yaptığım bir hatadan bahsedince bana "Çiçeği suya verdin" dedi ve ardından benim hiçbir şey anlamadığımı fark edip "Türkçede böyle bir deyim yok mu?" diye sordu. Olmadığını söyledim ve bu deyim ne anlama geldiğini sordum. Arkadaşım deyim bir hikâyesi olduğunu ancak hikâyeyi tam olarak hatırlamadığını, bununla birlikte hikâyeyi bilmeler bile İran'da herkesin bu deyim bildiğini ve anladığını söyledi. İçindeki kelimelerin konuşulan bağlamla hiçbir semantik ilişkisinin bulunmadığı bu de-

yimin hikâyesini merak ettim ve İranlı halkbilimci arkadaşım Ayaz Ebadi'den yardım istedim. Ayaz'ın bana ulaştırdığı bilgiler gerçekten de ilgi çekiciydi. Birincisi bu deyim İranca da "Yine hangi çiçeği suya verdin?", "Neden yine çiçeği suya verdin?", "Çiçeği yine suya kim verdi?", "Ben gençliğimde ne çiçekler suya verdim" vb. gibi birçok versiyonları vardı. İkincisi ve daha da ilginç; bu deyim ile ilişkin alışlageldiği gibi bir değil üç farklı kök hikâye bulunmaktaydı:

Hikâyelerden birine göre köyde uğursuz olduğuna inanılan bir kişi yapılacak olan düğüne çağırılmayınca kızar ve topladığı çiçekleri bir demet yaparak düğünün yapıldığı evin önünden geçen ırmağa bırakır, çiçek demetini gören gelin almak için suya girer ve boğulur. Hikâyenin ikinci versiyonuna göre ise damadın amcasının uğursuz olduğuna inanan kız tarafı, amcanın düğüne gelmemesi şartıyla kızı verir. Çok üzülen amca topladığı çiçeklerden bir demet yapar ve suya bırakır; çiçeği gören düğündeki çocuklardan biri almak için suya girer ver ölür. Diğer bir versiyonda ise düğüne alınmayan adam çiçeği suya bırakır ancak topladığı çiçekler zehirlidir, bir inek çiçeği yer, ineğin sütünden düğün yemeği yapılır ve bütün köy zehirlenip ölür.

Farsça orijinali "*Deste gol be âb dâden*" olan bu deyim birçok açıdan ilgi çekici özellikler taşıyor. Birincisi deyimde yer alan kelimeler ne tek başlarına ne de bir arada anlama ilişkisi herhangi bir ipucu veriyor. Dolayısıyla bu deyim anlamak için zorunlu olarak deyim hikâyesini de bilmek gerekiyor. Bu da deyim başka bir dile çevrilmesini imkânsızlaştırıyor. Dahası bırakın başka dildeki çevirisini, sonradan Farsça öğrenmiş bir yabancıya bile eğer

hikâyeyi bilmiyorsa bu deymi anlaması pek mümkün görünmüyor.

Belki de en çok dikkat çekilmesi gereken özelliklerden biri ise deyimden birden çok versiyonunun yanı sıra birden fazla kök hikâyesinin de olması. Deyimler ve atasözleri gibi söz kalıplarının hem buldukları dilde hem de etkileşimde oldukları başka dillerde farklılaştıkları elbette biliniyor. Özellikle Pierre Crépeau'nun "*The Invading Guest: Some Aspects of Oral Transmission*" (İşgalci Konuk: Sözlü Aktarımın Bazı Görünümleri) başlıklı çalışmasında detaylı olarak göstermiş olduğu şekilde, bir Afrika atasözünün 784 farklı versiyonu olabildiği gibi, aynı atasözünün konuşmanın bağlamına göre bu sayının kat kat üzerinde anlam üretmesi mümkün olabiliyor (Crépeau 105). Bununla birlikte bir kalıp ifadenin birden fazla hikâyeye dayanması pek sık görülen bir durum olmasa gerek, üstelik bu vakada her hikâye deyim anlamını da değiştiriyor. Birinci hikâyede kızgınlıkla, ikinci hikâyede ise iyi niyetle çiçek suya bırakılırken üçüncüde ise yine iyi niyet olmakla birlikte bir hatalar silsilesi sonucu hikâye toplu bir felakete sonuçlanıyor. Dolayısıyla deyim anlamı –konuşmanın bağlamdan kaynaklanabilecek değişimler bir yana– hem her versiyona göre, hem de gönderme yaptığı hikâyeye göre farklılaşabiliyor. Daha da ilginç İranlı arkadaşımda olduğu gibi, anadili Farsça olan biri kök hikâyelerin hiçbirini bilmiyor bile olsa tüm bu anlamları konuşmanın bağlamından çıkarabiliyor.

Öyleyse "*Deste gol be âd dâden*" (Çiçeği suya vermek) deyiminden yola çıkarak ulaştığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- İster deyim ister atasözü olsun, bir kalıp ifadeyi oluşturan kelimelerin ifadenin anlamıyla hiçbir ilişkisi bulunmasa dahi, çok zaman yalnızca bir kaç kelimededen oluşan bu kalıp ifade binlerce farklı –hatta birbirine karşıt– anlam üretebilir.
- Anadili kalıp ifadenin dili ile aynı olmayan biri, o dilin hem gramerini öğrenmiş hem de tek tek tüm kelimelerinin sözlük anlamlarını su gibi ezberlemiş bile olsa, o dildeki binlerce kalıp ifadeden türeyen yüz binlerce farklı anlamı bilemeyecektir.
- Anadili kalıp ifadenin dili ile aynı olan biri ise, söz konusu ifadenin kök hikâyesini bilmiyor olsa bile onun ürettiği tüm anlamları konuşmanın bağlamından çıkartabilir.

Dilin Temel Birimi Olarak Söz Kalıpları

Eğer ulaştığımız bu sonuçlar doğruysa, kalıp ifadelerle ilişkin bugüne kadarki bilgilerimizi –ya da daha doğrusu inançlarımızı– sorgulamanın vakti gelmiş demektir. Her şeyden önce fonksiyonalistlerin iddia ettiği gibi söz kalıplarının tek işlevinin “akılda kalıcılığı artırmak” olduğu şeklindeki yaygın inanç artık terk edilmelidir. Nitekim başta G.B. Milner ve Alan Dundes’in (Dundes 43) atasözlerinin semantik yapısını inceleyen yapısalcı analizleri olmak üzere Crépeau'nun bir atasözünün yüzlerce farklı anlamı içinde barındırabildiğini gösterdiği yukarıda bahsi geçen araştırması ve Norrick'in genişletilmiş ‘özellik matrisi’ (*feature matrix*) gibi (Norrick 65) birçok çalışma sayesinde uzun zamandan beri fonksiyonalistlerin bu basitleştirici yaklaşımı ardı ardına çürütülmektedir. Hiç şüphesiz bunların içerisinde en et-

kileyici olanı, İngilizce atasözlerinin semantik çözümünü yaparak, bir dildeki atasözü dağarcığının sembolik mantığa giriş ders kitabında yer alan temel mantık kurallarının tamamını kapsadığını gösteren Goodwin ve Wenzel'in "*Proverbs and Practical Reasoning: A study in Socio-logic*" (Atasözleri ve Pratik Akıl: Sosyo-lojik Üzerine Bir Çalışma) başlıklı çalışmasıdır (Goodwin 140).

Tüm bunlara rağmen güncel halkbilim ve dilbilim çalışmalarının hatırı sayılır bir kısmında "kalıp ifadelerin az gelişmiş atalarımızdan kalan işlevini yitirmiş dil artıkları" olduğunu iddia eden Walter Ong ve takipçilerinin etkisi güçlü bir şekilde sürmektedir. Evrimci-gelişimci çizgiye sıkı sıkıya bağlı fonksiyonalist antropologların etkisiyle tarihi "birincil sözlü kültür, yazılı kültür ve ikincil sözlü kültür" olarak üç aşamada dönemselleştiren Ong'un çalışmalarında –diğer tüm Avrupamerkezci metinlerde olduğu gibi- ideoloji bilgiyi acımasızca ezip geçer. Oysa yalnızca bahsi geçen yapısalci araştırmalar değil, tek bir deyimden yola çıkarak yapmış olduğumuz yukarıdaki gibi basit bir analiz bile Ong'un ve tüm fonksiyonalistlerin tezleriyle çelişmektedir.¹ Dün olduğu gibi bugün de dildeki kalıp ifadeler basit birer hatırlatıcı olmanın çok ötesinde son derece sofistike işlevlere sahiptir; dolayısıyla sözlü kültür ve yazılı kültür, aralarında ne anakronik ne de diyakronik herhangi bir gelişmişlik-az gelişmişlik hiyerarşisi olmaksızın dilin farklı görünümleri olarak bir arada ve iç içe yaşamaya devam etmektedirler.

Lévi-Strauss'un başta Saussure'ün-küler olmak üzere semiyolojik dilbilim kuramlarından esinlenerek geliştirmiş olduğu yapısalcılık akımının, tüm sosyal bilimlerde olduğu gibi halkbilim ça-

lışmalarında da büyük ilerlemelere yol açtığı inkâr edilemez. Bununla birlikte, özellikle analitik felsefeden büyük ölçüde etkilenmiş olan semiyoloji ve yapısalcılık akımlarının kullandıkları analitik indirgemeciliğin, kalıp ifadelerin çözümlenmesinde –tüm ufuk açıcı bulgularına rağmen- yetersiz kaldığı kabul edilmektedir. Gerek Milner'da olduğu gibi dört parçalı, gerekse Dundes'ta olduğu gibi iki parçalı yapılara indirgenerek temellendirilecek bir atasözü çözümlenme modeli; Norrick'in de dikkat çekmiş olduğu gibi ikili ya da dörtlü yapılara uymayan bir parçalı ya da üç parçalı atasözlerini açıklamakta yetersiz kalacaktır (Norrick 51). Dahası kalıp ifadeler; atasözleri, bilmeceler ya da özlü sözler ile sınırlı değildir. Deyimler, lakaplar, mesleki söz kalıpları hatta küfürler bile dilde benzer işlevlere sahip kalıp ifadelerdir. Kaldı ki "*Deste gol be ab daden*" örneğinde olduğu gibi iç unsurları anlamdan bağımsız olan kalıplar, kök hikâyeleri bilinmeden yapısal analize tabi tutulamazlar; oysa anadildeki konuşmacılar bu hikâyeleri bilmeksizin de bu kalıpların anlamlarını konuşmanın bağlamından çıkartabilmektedir. Kelimeler arası anlam ilişkilerini metafor/metonimi; ya da *denotation/connotation* gibi kavram çiftlerine indirgeyerek çözümlenmek bir dereceye kadar açıklayıcı olsa bile son kertede eksik ve yetersizdir. Tek bir deyimden yola çıkarak ulaştığımız yukarıdaki sonuçlar bile göstermektedir ki; dilin ihtiva ettiği anlam ilişkileri klasik analitik öbektendirmelerle anlaşılamayacak kadar karmaşık ve iç içedir.

Bu durumda gündelik dilde yalnızca 200 kelime kullanıldığına dair o bildik iddianın, konuşma dilini küçümsemek amacıyla sık sık ortaya atılmasına da artık bir son vermek gerekir. Yalnızca bir

kaç kelimeden ibaret deyimler ve atasözleri gibi kalıp ifadelerin binlerce farklı anlam üretebiliyor olduğu doğrudur; 200 kelimelik bir dilin de binlerce kalıp ifadeyi dolayısıyla da milyonlarca anlamı barındırıyor olması mümkündür. Aslında Lévi-Strauss bundan yıllar önce, ‘yalnızca küçük bir bölgedeki yerlileri kabilelerinin konuştuğu kısıtlı kelime dağarcığına sahip bir dilde bile, hayvan ve bitkilere ilişkin, modern zooloji ve botanik kitaplarını aratmayacak zenginlikte, 8000’den fazla terim bulunduğunu’ söylediğinde; kalıp ifadelerin dil içerisindeki güçlü işlevselliği ve önemi anlaşılmalıydı (Lévi-Strauss 30). Gelişmiş olduğu iddia edilen dillerdeki atasözü ve deyimler gibi, birleşik söz kalıplarından oluşan bu terimler de ahlaki, kültürel ve siyasi yan anlamlar taşır. Gündelik konuşma dilini küçümseyenlerin anlayamadığı şey; yalnızca sokaktaki eğitimsiz halkın değil, iyi eğitilmiş kişilerin de gündelik hayatlarında bu 200 kelimelik konuşma dilini kullandığıdır. Öyleyse bir dilin gelişmişliğinden söz edilecekse; sanıldığı gibi o dildeki sözlüklerin ne kadar kalın olduğuna değil, dilin doğasının yeni kalıplar oluşturabilecek esnekliğine sahip olup olmadığına bakılması gerekir. Kaldı ki bugün “kelime” diye adlandırdığımız “bütün” de bir zamanlar başka “bütün”lerin – Lévi-Strauss’un *bricolage* (yaptakçılık) dediği yöntemle (Lévi-Strauss 42)- parçalanıp yeniden birleştirilmesinden meydana gelmiş olduğuna göre; o çok önem verilen zengin kelime dağarcığı da yine bu esneklik kabiliyetinin sonucu olsa gerekir.

Aslına bakarsanız gramer kuralları gibi, sözlük anlamları da özünde birer soyutlamadır. Felsefi tartışmaların merkezinde yer alan birkaç temel kavramı –ki zaten onlar için verilen sözlük anlamları

zorunlu olarak totolojiktir- ve mesleki terimleri dışarıda bırakırsak, gündelik hayatta kullandığımız hemen tüm kelimeler son kertede olgusalılıkta yaşanmış bir deneyime dayanır. Önce kelime üretilip sonra ona uygun bir anlam aranmaz, yaftalanmaya muhtaç bir deneyim olmalıdır ki onun için bir kelime üretilsin. Dolayısıyla yalnızca söz kalıpları değil kelimeler de –en az- bir deneyimin ürünüdür. Onlara da kalıplar gibi yalnızca “anlam” değil aynı zamanda “değer” yüklenir. “Korkunç” kelimesi bağlamına göre hem olumlu hem olumsuz anlamda kullanılabilir ya da televizyonun karşısındaki sehpa sofa kurmuş yemek yerken “Tuz nerede?” sorusuna, “Masada!” diye cevap verirseniz kelimeyi yanlış anlamda kullanmış olmazsınız çünkü “sehpa”, “sofra” bağlamında “yemek masası”na dönüşmüştür. Öyleyse kelimeler de, kalıplar gibi aslında hem “anlam” hem de “değer” taşıyan birer “ifade”dir. Bu sonuç, “söylem” analizinin temelinde dilin değer içeren en küçük birimi olarak “ifade”yi koyan Foucault’un tezleriyle örtüşmektedir. Bilindiği gibi Foucault’nun düşünceleri aslen bir dilbilimci olan Nietzsche’nin “mutlak anlam”a karşı “değer”i ve “yorum”u öne çıkaran felsefesinden beslenmektedir. Her nedense tüm sosyal bilimlerini, özellikle de güncel edebiyat eleştirilerini derinden etkilemiş olmasına rağmen, Foucault’nun dilbilim ve halkbilim tarafından bugüne kadar neredeyse yok sayılmış olması dikkat çekicidir.

Oysa ifadenin merkeze alınmasıyla anlam araştırması, analitik ve kavramsal düzlemde hermenötik ve fenomenolojinin alanına kayar. Halkbilim henüz pek itibar görmüyor olsa da, günümüz dilbilim tartışmalarında hermenötik ve fenomenolojik yöntemler gide-

rek daha sık kullanılmaktadır; ne var ki bu yöndeki çalışmalarda hâlen ağırlıklı olarak kelime baz alınmakta, semiyolojinin ve yapısalcığın devam eden güçlü etkisiyle söz kalıpları da kelimelere parçalanarak incelenmeye devam edilmektedir. Hâlbuki başta söz kalıpları olmak üzere en küçük atomik dilsel birim olan “ifade”ler, “dil”in tüm karakteristik özelliklerini taşıyan olmazsa olmaz unsurlardır.

“Gündelik dil” yalnızca bir iletişim aracı değildir; aynı nesnelere ya da canlılar gibi işlevsel bir mikro-zorunluluk ile koşullanamayacak olan bağımsız bir varlığı vardır. Esperanto gibi yapay diller ya da bilgisayar dili, hukuk dili, tıp dili gibi teknik ve mesleki dillerle; Kafka’nın, Beatles’ın, Mevlana’nın ya da Yunus’un dilini aynı kefeye koymak hiç şüphesiz haksızlık olur. “Kelime” bazlı düşünen analitik zihin bunlar arasında fark görmez –göremez. Oysa “ifade” bazlı yaklaşım indirgemecilik tuzağından kurtulup dil ile dünya ve dil ile insan arasındaki karmaşık ilişki ağlarını çözmemizde bize yepyeni ufuklar açabilir.

Tüm bu tartışmalardan da anlaşılacağı üzere, atasözü ve deyimleri de kapsayan kalıp ifadeler sorunu, yalnızca folklorun değil aynı zamanda dilbilimin de çalışma alanına girer –ya da en azından girmelidir. Bu yazı da dahil, bugüne kadarki çalışmaların hemen hepsi son kertede spekülative temellendirmelere ve yorumlara dayanmaktadır. Oysa hem halkbilim hem de dilbilim araştırmalarının diğer sosyal bilim dallarında olduğu gibi somut verilerden yola çıkılarak yapılacak matematik ve istatistik modellemeleri ve hesaplamaları temel alması gerekir. Dahası, son yıllarda hızla gelişen ve insan davranışlarına dair yepyeni bilgilere ulaşmamızı sağlayan *cognitive*

science ve *neuroscience* araştırmalarından da mümkün olduğunca faydalanılmamalıdır.

Dil, kültür, insan ve dünya birbirinden bağımsız, parçalanmış yapılar hâlinde değil; tam aksine iç içe geçmiş ayrılmaz bir bütün olarak varlıklarını sürdürürler. Halkbilim, taksonomi amaçlı derlemeleri ve spekülative metin okumalarını artık bir kenara bırakıp, deney ve gözlem sonucu elde edilmiş somut verilere dayanan çalışmalara yönelmeli ve felsefeciler, fizikçiler, matematikçiler, psikologlar, sosyologlar ve dilbilimcilerin ağırlığını koyduğu interdisipliner araştırmalarda hak ettiği yeri almalıdır. İnsanı steril laboratuvar ortamlarında değil; tam da “bir insan” olduğu yerde, yani gündelik hayatında incelemek ve anlamak gerekliliği ancak halkbilim sayesinde anlaşılabilir ve anlatılabilir.

NOTLAR

- 1 Walter Ong’un kimi zaman kafatasçılığa kadar vardığı ırkı tezlerindeki çok zaman kasıtlı olduğu açıkça görülen sistematik yanlışlar ve saptırmaların tek tek ortaya çıkarılması hiç şüphesiz ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ben Amos, Dan. “Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru” *Oğuz* 46-47
- Crepeau, Pierre. “The Invading Guest: Some Aspects of Oral Transmission” *Dundes* 86-110.
- Dundes, Alan. “On the Structure of Proverb” *Dundes* 43-64.
- Dundes A, and Mieder W, Ed. *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1994.
- Goodwin P.D. and Wenzel J.W. “Proverbs and Practical Reasoning: A Study in Socio-Logic” *Dundes* 140-160.
- Lévi-Strauss, Claude. *Yaban Düşünce*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Norrick, Neal R. *How Proverbs Mean: Semantic Studies In English Proverbs*. Newyork: Mouton Publishers, 1985.
- Oğuz, Öcal ve diğerleri haz. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Geleneksel Yayınları, 2006. Cilt 1.